

El ejemplo constitucional de Inglaterra

**Antonio Carlos
Pereira
Menaut**

Servicio de publicaciones de la Facultad de Derecho de
la Universidad Complutense de Madrid, 1992, 318 páginas

Probablemente en máis dunha oportunidade abraiámonos das “rarezas” dos ingleses, e moitas veces falamos de Inglaterra cando nos queremos referir a Gran Bretaña ou ó Reino Unido. E é que verdadeiramente resulta difícil comprender que unha sociedade non estea organizada como Estado (polo menos, non no sentido europeo continental), que careza de Constitución escrita, e que á súa Coroa lle garden fidelidade non só os ingleses, senón mesmo nacionais de países independentes. Se ó anterior lle agregamos a súa estraña afección ó té e a súa manía de conducir pola esquerda, o asombro e a incomprensión resultan xustificadas.

Pero non resultaría xustificada seguir a manter esa actitude despois de le-lo libro do profesor Pereira Menaut, que motiva este comentario. Trátase dun texto de fácil lectura, gra-

cias á súa estrutura esquemática e á sinxela linguaxe utilizada polo autor. Consta de dez capítulos, precedidos por un prólogo (a cargo do profesor Bernard Crick), a presentación do autor e dos listados de sentencias e de leis citadas ó longo do libro.

Gran Bretaña carece de Constitución formal, pois non conta cun texto xurídico que leve ese nome. A súa Constitución é unha curiosa mestura de institucións do dereito anglosaxón: *common law*, *statute law*, *equity*, costumes, usos e convencións. Ó seu desenvolvemento e explicación está dedicado o capítulo primeiro, no que ademais o autor fai un repaso das principais características da Constitución británica. Entre aquelas quizais a máis particular é o seu carácter histórico, cuestión á que o profesor Pereira Menaut lle dedica o capítulo terceiro. Porque “esta Constitución non é soamente unha realidade histórica, como o son todas, senón que é historia (en parte), pois está formada por anacos de historia...” (p. 47).

Para os que nacemos en sociedades estatistas, os capítulos segundo e cuarto son de especial interese, xa que normalmente imaxinamos que o Estado é a única forma que pode adoptar unha comunidade política. Por iso resulta sorprendente comprobar que o Reino Unido non é un Estado (como o demostra o autor no capítulo segundo), senón unha organización política baseada en vínculos de lealdade persoal entre súbdito e monarca. O capítulo cuarto non fai máis que ratificar esta realidade, ó analiza-la dimensión territorial do réxime político británico. Só se se asume aquela conclusión é posible comprender que Isabel II sexa reina do Canadá, Australia e Nova Zelandia (por exemplo), a pesar de que os tres son países independentes.

Os capítulos quinto e sexto estánlle dedicados ó Parlamento, unha das institucións máis emblemáticas de Inglaterra, e o sétimo ó poder executivo. O Parlamento é outro invento inglés, e en teoría, desde a *Glorius Revolution* de 1688, todas as institucións británicas están nas súas mans. As súas leis poderían derrogar todo o dereito, así como derrogar ou modifica-la Constitución. Por iso se di que o Parlamento é soberano. Pero como salienta o autor, a expresión soberanía non se debe entender no seu sentido bodiniano ou hobbesiano. Ela reflicte máis ben “un sentido de supremacía dun órgano constitucional sobre os demais, ou de monopolio

BIBLIOGRAFÍA E RECENSIONES

da produción de leis (non de toda produción xurídica)" (p. 136). E en canto ó capítulo sétimo, o autor abócase nel á análise do poder executivo, para o cal distingue catro apartados: a Coroa, o Consello Privado da Raíña, o Goberno de Gabinete e o primeiro ministro.

Da esencia do espírito constitucional resulta a idea de somete-lo poder ó dereito, reflectida na expresión inglesa *Rule of Law*, á que o autor lle dedica o capítulo oitavo. A diferenza doutras institucións constitucionais, esta non é de orixe británica, pois era unha idea común en todo o mundo cristián medieval. Sen embargo, como salienta o autor, só Inglaterra "aguantou o embate do absolutismo, e incluso resultou fortalecida" (p. 210).

O éxito da resistencia de Inglaterra ó absolutismo débese en grande medida á actitude do Parlamento e particularmente dos xuíces e dos tribunais, a quen lles está dedicado o capítulo noveno. O poder xudicial é quizais a clave para a eficacia do *Rule of Law*, pois, como sinala o autor, dos tribunais depende a suxeición do poder ó dereito. Aquilo leva o profesor Pereira Menaut a cuestionarse acerca das bondades da lei e da sentenza xudicial, e a se é mellor vivir baixo xuíces con ampla discreción ou moi suxeitos á lei. Trátase dun tema polémico, a solución do cal depende da particular concepción que cada un ten sobre o dereito; e a do autor é clara: o dereito non é só lei. Máis aínda, o dereito é cuestión máis de *auctoritas* que de *potestas*.

Por último, o capítulo décimo trata das liberdades dos ingleses, que como case tódalas cuestións do constitucionalismo inglés, resulta peculiar. A pesar dos numerosos documentos que sobre dereitos e liberdades produciu a historia inglesa, a Constitución carece dunha táboa de dereitos. Non existe no Reino Unido un listado de dereitos que estea sobre a lei ordinaria (aínda cando isto é discutible desde o asinamento polo Reino Unido do Convenio Europeo de Dereitos Humanos, e da súa incorporación á comunidade Económica Europea). Pero esta situación non é motivo de alarma para os ingleses, xa que "en Inglaterra a liberdade persoal dáse por suposta e é anterior á Constitución; é dicir, ás partes escritas da mesma" (p. 260). Nesta parte, o autor dáos conta de cales son as fontes das liberdades inglesas (*Common Law*, lexislación de Westminster e interpretación de ambas polos xuíces).

Máis alá de todo o anterior, o verdadeiro atractivo do libro radica en que o profesor Pereira Menaut, valéndose do estudio da estrutura político-xurídica inglesa, nos revela a súa propia visión do dereito e da política; e faino con habilidade e brillantez. Aquela admirable estrutura non é produto de teorías (como di o autor, Inglaterra non é o país das teorías), senón consecuencia dunha serie de factores, a interacción dos cales ó longo do tempo dá orixe ó movemento constitucional. O acordo sobre o fundamental, a moralidade, o sentido común, a racionalidade, a idiosincrasia e a pura casualidade, son os elementos que orixinaron practicamente tódalas máis importantes institucións do constitucionalismo. A Constitución (tanto a flexible coma a ríxida e a escrita), o imperio do dereito, a separación de poderes, o parlamentarismo, a monarquía constitucional, os partidos políticos e o control xudicial, foron inventados polos ingleses. Que o autor nos aclare ou lembre todo isto é de agradecer. Máis aínda no ámbito do dereito constitucional, no que ás veces, demasiado atraídos polas teorías (que non é que non teñan importancia), perdemos de vista que o constitucionalismo non naceu onte, e que o dereito é fundamentalmente algo práctico.

Pero Inglaterra cambiou e está en crise. Todos aqueles factores que durante séculos contribuíron á formación e ó mantemento dun modelo político-xurídico exemplar, son hoxe obxecto de cuestionamento. O profesor Pereira Menaut describe as causas que ó seu xuízo conduciron a Inglaterra a esta crise. Entre elas destaca o crecente proceso de legalización, o cambio experimentado na estrutura e funcionamento dos partidos políticos, o xurdimento do Estado do benestar e a ruptura do acordo sobre o fundamental. E detrás de todas estas causas, máis ou menos inmediatas, atópase outra, quizais a máis importante, que consiste nunha crise de moralidade. Como destaca o autor, en Inglaterra a política, a moral e o dereito nunca foron entendidas como cuestións absolutamente illadas. Máis aínda, a moral sempre se entendeu como fundamento do dereito, segundo sostén Lord Denning, un dos máis influentes xuíces do Reino Unido (hoxe xubilado), citado polo autor. O cuestionamento e debilitamento dunha moral aceptada comunmente por todos é, en último termo, a causa da actual crise de Inglaterra e das súas institucións.

Como sinala o profesor Bernard Crick no prólogo do li-

BIBLIOGRAFÍA E RECENSIÓNS

bro: “Velaquí un libro que delinear a Constitución británica tan destra, delicada e reflexivamente que calquera que o lea aprenderá del”. Pero a súa lectura non só resulta recomendable por estas razóns, pois o libro é o reflexo dunha concepción da política e do dereito coa que se poderá ou non estar de acordo, pero que resulta indispensable coñecer.

José Ignacio Martínez Estay

Terceiro ciclo. Dereito constitucional.
Universidade de Santiago de Compostela